

A repozitóriumok üzemeltetésének jogi kérdései

Az adott egyetem vagy intézmény tudományos tevékenységét napjainkban a repozitóriumok reprezentálják leginkább, amelyeket általában a könyvtárak üzemeltetnek, ezért előadásomban szeretném összefoglalni e dokumentum- és publikációs szerverek üzemeltetése kapcsán felmerülő jogi kérdéseket.

Fontosnak tartom már az elején leszögezni, hogy a nyílt hozzáférésű dokumentumok szerzői jogilag ugyanúgy védettek, mint a hagyományos publikációk.

A nyílt hozzáférés két ajánlott módja közül most a zöld útra szeretnék koncentrálni, ami a publikált tudományos szövegeknek az intézményi vagy tematikus dokumentumszerveren, repozitóriumban történő archiválását és nyilvánosságához közvetítését jelenti nyílt hozzáféréssel.

Amikor egy szerző létrehozza új alkotását, a törvény erejénél fogva automatikusan létrejön a szerzői jogi védelem is. A szerzőt ettől a pillanattól kezdve megilleti a személyhez fűződő jogok és vagyoni jogok összessége.

A szerzői vagyoni jog elsődleges célja, hogy a szerzőnek (ill. a jogosultaknak) műve *bármely* felhasználása után anyagi ellentételezést, díjazást írjon elő. Tapasztalataim szerint műfelhasználás alatt alapvetően mást értenek a könyvtárosok és a jogászok. Tulajdonképpen szerzői jogi szempontból „felhasználás” alatt a többszörözést és a mű mások számára történő érzékelhetővé tételét értjük.

Hatályos szerzői jogunk példázódó módon rögzíti azokat a konkrét felhasználási módokat¹, amelyek esetén a szerzőt díjazás, ellenszolgáltatás illeti meg. Azonban a mű bármilyen más, mások számára történő érzékelhetővé tétele is engedélyköteles.

Esetünkben két műfelhasználási mód releváns, a digitális többszörözés és az ún. on-demand nyilvánosságához közvetítés.

Az archiválás, a digitalizálás a szerzői jog fogalomrendszerében *többszörözésnek* minősül, hiszen ahhoz, hogy a művet analógból digitális formátumúvá alakítsuk annak *másolására* van szükség.

---

¹ Sztj. 17. §. Forrás: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99900076.TV [2015. 08. 01.]

A szerző kizárólagos joga, hogy művét többszörözze, és hogy erre másnak engedélyt adjon². Az Szjt. 18. § (2) bekezdése szerint a mű tárolása digitális formában elektronikus eszközön többszörözésnek minősül, amely szintén a szerző kizárólagos jogai közé tartozik.

Továbbá az Szjt. 26. § (8) bekezdése a szerző kizárólagos jogai közé sorolja műve online felhasználásának engedélyezését is. „E joga kiterjed különösen arra az esetre, amikor a művet vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy teszik a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.”³ (Ezt nevezzük lehívásos vagy ún. on-demand típusú hozzáférésnek.) Ez a felhasználási mód valósul meg, egyrészt amikor a műveket számítógépes hálózat útján, online tesszük hozzáférhetővé, másrészt pedig amikor a műveket eljuttatjuk a szolgáltatást igénybe vevő közönség egyes tagjaihoz.

Ezenkívül az Szjt. 27. §-a értelmében a szakirodalmi művek és a nagyobb terjedelmű, nem színpadra szánt szépirodalmi művek (pl. regények) online felhasználását a jogalkotó a kizárólagos engedélyezési jog megszerzéséhez köti.

A nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtárak esetében ez azt jelenti, hogy a szakirodalmi művek, tudományos publikációk archiválása, digitalizálása az Szjt. 35. § (4) bekezdése alapján engedélykérés és díjfizetés nélkül lehetséges, amennyiben az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja, és az Szjt.-ben felsorolt valamelyik felhasználási célt szolgálja. Ugyanakkor a digitalizált szakirodalmi művek online felhasználása, vagy on-demand nyilvánossághoz közvetítése csak a *jogtulajdonosokkal* kötött felhasználási szerződés birtokában lehetséges.

Jogtulajdonos az, akitől engedélyt kell kérni a mű felhasználására, illetve akinek díjat kell fizetni a mű felhasználásáért. Ez tulajdonképpen lehet maga a szerző vagy aki vagyoni jogait öröklés vagy átruházás, átszállás alapján megszerzi.

Amennyiben a szerző munkaviszony szerinti munkaköri kötelezettsége keretében készít el a művét (ún. szolgálati mű)⁴, arra nézve a vagyoni jogok az Szjt. alapján a munkáltatóra szállnak át.

Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a munkaviszonynak a *mű keletkezésekor* kell fennállnia, a jogkövetkezményeket nem érinti a munka-

² Szjt. 18. § (1) bek.

³ Szjt. 26. § (8) bek.

⁴ Szjt. 30. §

viszonynak ezt követően történő megszűnése. Szükséges továbbá, hogy a szerzőnek a mű létrehozása kifejezetten *munkaköri kötelezettségét* képezze, amelyre vonatkozólag a szerző munkaköri leírása, munkaszerződése az irányadó.

A műre vonatkozó vagyoni jogokat a mű átadásával a munkáltató az Szt. alapján megszerzi. E jogszerzés azonban nem teljes körű, mert a munkáltató nem szerzi meg a szerző csak kötelező közös jogkezelés útján érvényesíthető méltányos díjigényeit (például üreskazetta, reprográfiai, nyilvános haszonkölcsönzési jogdíj stb).

Természetesen a munkáltató az általa megszerzett vagyoni jogokkal szabadon rendelkezhet. A művet

- titokban tarthatja vagy felhasználhatja,
- másnak bármilyen terjedelmű felhasználást engedhet, vagy
- a vagyoni jogot magát is átruházhatja.

Ha a munkáltató harmadik személyeknek ad át a műre vonatkozó felhasználási jogokat, akkor az általános szabály szerint a szerzőt megfelelő díjazás illeti meg. A díjigény érvényesen (természetesen csak írásban és kifejezett nyilatkozattal) ki is zárható.

Gyakori, hogy a szerző egy kiadónak engedi át a számunkra releváns műfelhasználási jogait. A legtöbb kiadó engedélyezi a publikációk intézményi vagy tudományterületi repozitóriumokban történő párhuzamos elhelyezését. Ahhoz, hogy egy szerző biztosítsa magának a jogot cikkének online repozitóriumban vagy saját intézményének ingyenesen elérhető dokumentumszerverén történő párhuzamos elhelyezésére, a kiadóval kötött szerződést ennek értelmében kell megkötnie.

Az úgynevezett SHERPA/RoMEO lista részletesen tájékoztat arról, hogy a kiadók milyen kiadói politikát vallanak a párhuzamos elhelyezés kérdésében. E lista tartalma azonban jogilag nem döntő érvényű, inkább csak orientáló jellegű számunkra. Kétség esetén mindig a hatályos kiadói szerződés érvényes!

Lényeges, hogy minket, repozitórium üzemeltetőket a jogtulajdonos biztosítson arról, hogy jogosult az adott műfelhasználásra engedélyt adni, amennyiben szolgálati műről van szó, akkor az adott munkáltatótól, mint jogtulajdonostól, kell engedélyt szereznünk a műfelhasználásra. Amennyiben a releváns műfelhasználási jogokat a szerző átadta egy kiadónak, úgy a kiadó nyilatkozatát kell beszereznünk arról, hogy az adott művek

szerzőivel kötött megállapodások alapján rendelkezik a művek felhasználási jogaival és jelen nyilatkozat vagy szerződés aláírásával igazolja és szavatolja, hogy a szerződésben meghatározott felhasználási jogok átruházására jogosult.

Összefoglalva fontosnak tartom a kiadóval vagy a jogtulajdonossal kötött szerződésben rögzíteni, hogy a kiadó/jogtulajdonos szavatol azért, hogy a művön nem áll fenn harmadik személynek olyan kizárólagos szerzői vagyoni joga, amely a repozitórium üzemeltetőjének jogszerzését és műfelhasználását korlátozná vagy akadályozná. E tekintetben más harmadik személyt a repozitórium üzemeltetőjével szemben semmiféle jog nem illeti meg, és ebből eredően a repozitórium üzemeltetőjével szemben semmiféle jogcímen díjigény nem érvényesíthető.

Szintén nagyon sarkalatos része a megállapodásnak – véleményem szerint – egy esetleges jogsértés esetén felmerülő felelősség kérdése.

A repozitórium üzemeltetőjének egyfelől biztosítania kell a művek védelmét a szerzői jog védelmére szolgáló hatásos műszaki intézkedéssel. Az Szjt. meghatározza a hatásos műszaki intézkedés fogalmát: műszaki intézkedés minden olyan eszköz, alkatrész vagy technológiai eljárás, illetve módszer, amely arra szolgál, hogy a szerzői jog jogosultja által nem engedélyezett cselekményeket – rendeltetésszerű működése révén – megelőzze, illetve megakadályozza.⁵ Másfelől tudjuk, hogy tulajdonképpen nem létezik olyan hatásos műszaki intézkedés, amelyet ne lehetne feltörni, megkerülni.

Ezért fontos lefektetni a szerződésben egyrészt a technikai paramétereket, vagy legalább azt, hogy a felek kijelentik, hogy teljes mértékben tisztában vannak a védelmi DRM-technológia tulajdonságaival, működésével, az abban rejlő lehetőségekkel és annak korlátaival, valamint elismerik, hogy az alkalmazott DRM-technológia megfelel az Szjt. 95. § (3) bekezdésében meghatározott hatásos műszaki intézkedés fogalmának.

Másrészt szintén fontos lenne rögzíteni, hogy a repozitórium üzemeltetője nem felelős akkor, ha harmadik személy ezt a hatásos műszaki intézkedést megkerüli, és jogtalanul használja fel a védett műveket. A jogtulajdonos ebben az esetben közvetlenül e jogsértő harmadik személlyel szemben érvényesítheti igényét, és a repozitórium üzemeltetőjével szemben semmilyen követelést nem támaszthat.

---

⁵ Szjt. 95. § (3) bek.

Rezümé

Az adott egyetem vagy intézmény tudományos tevékenységét napjainkban a repozitóriumok reprezentálják leginkább, amelyeket általában a könyvtárak üzemeltetnek, ezért a tanulmányomban összefoglalom e dokumentum- és publikációs szerverek üzemeltetése kapcsán felmerülő jogi kérdéseket.

A nyílt hozzáférésű dokumentumok szerzői jogilag ugyanúgy védettek, mint a hagyományos publikációk. A nyílt hozzáférés ajánlott módjai közül írásomban a zöld útra koncentrálok, ami a publikált tudományos szövegeknek az intézményi vagy tematikus dokumentumszerveren, repozitóriumban történő archiválását és nyilvánosságához közvetítését jelenti nyílt hozzáféréssel. A nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtárak esetében a szakirodalmi művek, tudományos publikációk archiválása, digitalizálása az Szjt. 35. § (4) bekezdése alapján engedélykérés és díjfizetés nélkül lehetséges, amennyiben az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja, és az Szjt.-ben felsorolt valamelyik felhasználási céllal összhangban van. Ugyanakkor a digitalizált szakirodalmi művek online felhasználása vagy on-demand nyilvánosságához közvetítése csak a *jogtulajdonosokkal* kötött felhasználási szerződés birtokában lehetséges.

Gyakori, hogy a szerző egy kiadónak engedi át a számunkra releváns műfelhasználási jogait. A legtöbb kiadó engedélyezi a publikációk intézményi vagy tudományterületi repozitóriumokban történő párhuzamos elhelyezését. Ahhoz, hogy egy szerző biztosítsa magának a jogot cikkének online repozitóriumban vagy saját intézményének ingyenesen elérhető dokumentumszerverén történő párhuzamos elhelyezésére, a kiadóval kötött szerződést ennek értelmében kell megkötnie.

A kiadóval vagy a jogtulajdonossal kötött szerződésben célszerű rögzíteni, hogy a kiadó/jogtulajdonos szavatol azért, hogy a művön nem áll fenn harmadik személynek olyan kizárólagos szerzői vagyoni joga, amely a repozitórium üzemeltetőjének megszerzését és műfelhasználását korlátozná vagy akadályozná. Sarkalatos része a megállapodásnak – véleményem szerint – egy esetleges jogsértés esetén felmerülő felelősség kérdése. Fontos lenne lefektetni a szerződésben, hogy a repozitórium üzemeltetője nem felelős akkor, ha harmadik személy a hatásos műszaki intézkedést megkerüli, és jogtalanul használja fel a védett műveket.

Legal aspects of the operation of repositories

Nowadays the scientific activity of a university or an academic institution is represented principally by the repositories operated by libraries. Therefore I will sum up the issues of law regarding the operations of the document and publication servers.

It is important to point out at the very beginning, that the open access documents are copyrighted the same way as traditional publications are. I would like to focus on the “green (licensed) road”, which is one of the recommended types of open access. This would mean the archiving and making accessible the published scientific texts on institutional or thematic document servers (repositories). Pursuant to paragraph 35 (4) of the Hungarian Copyright Act public libraries may archive and digitize scientific publications without requesting permission or paying fees, provided that they have no intention to profit or increase profits even in an indirect way, and the digitisation serves one of the purposes enlisted in the Copyright Act. However, the use of these digitized scientific publications either online or via on-demand supply service requires the written consent of the rightholder in the form of copyright license agreement.

The author confers often his rights relevant for us to the publisher. Most of the publishers allow publications to be positioned also in an institutional or disciplinary repository. In order to have the right to make his publication accessible in an open access online repository or in the document server of his institution the author needs to include this in the contract with his publisher. It should also be emphasized in the contract that the publisher and/or rightholder warrant that the article is not the work of a third party and/or they have an exclusive right (copyright).

The liability issues and the liquidated damages are also pivotal parts of the agreement in the case of a breach of the contract. Thus, for example, it should be laid down in the contract, that the repository operator is not liable if third parties illegally bypass the technological measures and use the protected works.

AMBERG ESZTER
főkönyvtáros, jogász
OSZK Könyvtári Intézet